

דתישבו

בס"ד

פרשת ויקרא, תשע"ז, מספר 1214

"לשון חיבה, שמלאכי השרת משתמשין בו"

יוסף אלישע

שייכנס לפני ולפנים! לכך נאמר: "ויקרא אל משה" (ויקרא רבה, פרשה א, סעיף ז). גם מדרש תנחומא מתייחס ללשון "ויקרא" הבאה מיד בתום מלאכת המשכן, אמנם מהיבט אחר, פחות רגשי ויותר שכלי-ענייני. המדרש מנמק את הקריאה בטוב טעם ודעת מבחינת סדר הדברים:

"ויקרא אל משה" – למה אמר ויקרא? אלא בשביל שאמר למעלה (בסוף ספר שמות) "ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד", כשרתה השכינה באוהל מועד, "ולא יכל משה", לפי ששכן עליו הענן, ולפיכך קראו הקדוש ברוך הוא מאוהל מועד (תנחומא, ויקרא, סעיף ח).

רש"י כתב על לשון "ויקרא" (א:א):
לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: "וקרא זה אל זה" (על-פי ויקרא רבה, פרשה א, סעיף ג).²

כלומר, כשם ש"דיבור" מציין לשון קשה, דיבור של משפט (ראו רש"י לשמ' ו:ב), ולשון "הגדה" מציינת "דברים קשים כגידים" (רש"י לשמ' יט:ג, על-פי המכילתא), כך לשון "קריאה" מציינת נעימות, קרבה, חיבה, לשון שבה משתמשים המלאכים בבואם לקלס ולשבח את בוראם. עוד דרש רבי תנחומא מן הבחינה הרגשית, מה טעם ראה הקב"ה, ומה עילה נמצאה לו, לקרוא דווקא למשה ולהעדיפו על כל אדם אחר:

לפי שהייתה נפשו של משה עגומה עליו, ואמר: הכל הביאו נדבתן למשכן, ואני לא הבאתי!

אמר לו הקב"ה: חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל, שמכולם לא קרא הדיבור אלא למשה - "ויקרא אל משה" (ויקרא רבה, פרשה א, סעיף ו' בסופו).

א. "ויקרא אל משה" – "לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו".

כשאר חומשי התורה ופרשיותיה, גם ספר ויקרא קרוי על שמה של המילה המהותית הראשונה, המופיעה בפסוק הראשון שבו: לשון של קריאה שקורא הקב"ה אל משה. לאחר סיום ספר שמות, החותם בהשלמת מלאכת המשכן, באים, מטבע הדברים, הציוויים על מהות עבודת הקודש הנעשית בפנים המשכן, הלוא היא תורת הקרבנות.

בתום המלאכה, כאשר סיים משה להקים את המשכן, הקב"ה קורא לו בראשונה, למען יבוא מי שטרח והשקיע בהכנת המשכן ודאג לכל צרכיו, עד לפרט האחרון, ויחנוך את המשכן השלם שהקמתו נסתיימה. וכפי שהיטיב המדרש לנסח את הדברים מן ההיבט הרגשי, שהוא פחות מצוי בגופי המקראות:¹

בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: "עשה לי משכן", על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו "כאשר ציווה ה' את משה".
אמר הקב"ה: כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ? קראו לו

⁴ כפי שנרמז לעיל יש מגילות של ויקרא מקומראן שהן שונות מנוסח המסורה בפרטים קטנים וגדולים, אך אין כאן מקום להאריך בחשיבותם של ההבדלים האלה ובמשמעותם.

⁵ למשל, מגילת אשק-לונדון, מן המאה השביעית או השמינית, הכוללת קטעים מספר "שמות"; ראו: Edna Engel and Mordechai Mishor, "An Ancient Scroll of the Book of Exodus: The Reunion of Two Separate Fragments," *Israel Museum Studies in Archeology* 7 (2015), pp. 1–38

* ד"ר יוסף אלישע, מרצה ללשון במכללת "אורות ישראל", רחובות. המאמר מוקדש בהערכה רבה לידידי היקר ר' יעקב ממון, גבאי בית הכנסת "גור אריה" בטבריה.

¹ יהודה אליצור מציין (ישראל והמקרא: מחקרים גיאוגרפיים, היסטוריים והגותיים, בעריכת יואל אליצור ועמוס פריש, רמת גן תש"ס, עמ' 35), שתיאור רגשות ומצבי-רוח הוא יסוד נדיר בספרות המקראית. אך המדרש עומד על הצד הסנטימנטלי של הסיפור המקראי ומרחיבו, כפי שעוד נראה להלן.

² הנוסח במדרש שם הוא: "בלשון קדושה, בלשון טהרה, בלשון ברור, בלשון שמלאכי השרת מקלסין בו להקב"ה, כמה דתימר "וקרא זה אל זה ואמר".

מועד פִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן, וְכָבוֹד ה' מְלֵא אֶת
הַמִּשְׁכָּן (שמ' מ:לד-לה).

כלומר, כל חלל המשכן היה מלא עד אפס מקום באופן כזה שמשה לא יכול היה להיכנס לתוכו. רק כאשר נעלה הענן וריחף מעל המשכן, או אז "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה", וזוהי חוליית הקישור בין סיומו של ספר שמות, החותם בכבוד ה' הממלא את המשכן בדמות ענן, לבין תחילתו של ספר ויקרא, שבו נעלה הענן מעל המשכן ונשמע קול הקורא אל החביב מכולם, הלוא הוא משה רבנו עליו השלום.

כשם שדרש רש"י את עניין השראת הענן על המשכן באחרונה שבי"ג מידות, כך דרש ויישב את הכחשת הכתובים גם באשר למיקום המדויק שממנו נשמע הקול הקורא אל משה. כך לשון הפסוק: "וַיִּבְאֵר מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵתוֹ, וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים, וַיִּדְבֹּר אֵלָיו" (במ' ז:פט). ופירש רש"י (שם): "ובבוא משה: "שני כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם", כתוב אחד אומר (וי' א) "וַיִּדְבֹּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" והוא חוץ לפרוכת, וכתוב אחד אומר: "וַיִּדְבֹּרְתִי אֶתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת". בא זה והכריע ביניהם. כלומר, משה בא אל אוהל מועד ושם שמע את הקול היוצא ובוקע מעל הכפורת. כך פירש רש"י את הפסוק בספר במדבר. אמנם בפרשתנו מיקד רש"י את מקור הקול בהתנסחותו הדדוקטיבית המדורגת והולכת מן הכללי אל הממוקד: "מאהל מועד לאמר" – יכול מכל הבית? תלמוד לומר: 'מעל הכפרת'. יכול מעל הכפורת כולה? תלמוד לומר: 'מבין שני הכרבים' (רש"י לוי' א:א). עוד הסביר רש"י על הפסוק מחומש במדבר, כי מקור הקול הא-לוהי היה "יוצא מן השמים לבין שני הכרבים, ומשם יצא לאוהל מועד" (רש"י לבמ' ז:פט).

יהי רצון שנהיה ראויים לכך שה' הטוב ישרה שכינתו עלינו עוד בדורנו, במהרה בימינו, אמן.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

f [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

נמצאנו למדים, כי כשם שניחם הקב"ה את אהרון, שחלשה דעתו על שלא השתתף בהבאת הקרבנות לחנוכת המשכן כיתר הנשיאים, ואמר לו: חייך, שלך גדולה משלהם! (רש"י, במ' ח:ב), ונתן לו מלאכת הטבת נרות המנורה והדלקתם, כך ניחם הקב"ה את משה. משה נעצב אל לבו על כך שלא זכה לתרום בעצמו תרומה למטרת בניין המשכן, והקב"ה ניחמו. כיצד? הקב"ה מנחמו בייחוד הקריאה הראשונה עליו, כעדות לחביבותו של משה על הקב"ה, על פני יתר העושים במלאכה. וכפי שהסביר המדרש, שהיו אהרון ובניו ושבועים הזקנים אומרים: "אין אנו יודעים איזה מהן חביב מכולן, אלא מי שהקב"ה קורא אותו ומדבר עמו, לכך נאמר: "ויקרא אל משה" (ויקרא רבה, פרשה א, סעיף ח).

ב. "קול ה' בַּפֶּתַח, קול ה' בְּהֶדְרָה" (תהלים

כט:ד)

בסופה של פרשת "פקודי", החותמת את ספר שמות, מתוארת השראת השכינה על המשכן בתום הקמתו (שמ' מ:לד-לח). הפסוק חוזר פעמיים: "וְכָבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שם:לד, לה). רבי יהושע דסכנין, בשם רבי לוי, המשיל את השראת השכינה הזו כך:

(למערה שהיא נתונה על שפת הים, געש הים נתמלאת המערה והים לא חסר כלום. כך הקב"ה יתברך זכרו, אף על פי שכתוב "וְכָבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן", אף על פי כן "הוֹדוּ עַל אֲרֶץ וְשָׁמַיִם" (תה' קמח:יג. מדרש תנחומא, ויקהל, ז).³

רש"י הסביר (שם:לה) בד"ה: "ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד", שכתוב זה סותר כתוב אחר האומר: "ובבוא משה אל אוהל מועד", בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם: "כי שכן עליו הענן"; "אמור מעתה: כל זמן שהיה עליו הענן – לא היה יכול לבוא; נסתלק הענן – נכנס ומדבר עמו". על פי דרשה זו (המתבססת על המידה האחרונה שבי"ג המידות שהתורה נדרשת בהן, שהיא: "שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבוא הכתוב השלישי וכריע ביניהם"), הרי שדווקא כאשר השרה ה' את שכינתו על המשכן, לא יכול היה משה להיכנס, כמאמר הפסוקים:

וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת אֵהָל מוֹעֵד וְכָבוֹד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֵהָל

³ רעיון זה מובע ב"משל הנר", הממחיש את רוח הנבואה שמאציל משה על שבועים הזקנים, ואין חסר מנבואתו דבר: "משל לנר שהיה דלוק והדליקו ממנו כמה נרות ואור דלקתו לא חסר. אף כאן משה, אף על פי שהייתה נבואת שבועים זקנים משלו, לא חסר מנבואתו כלום, שנאמר: "וְלֹא יָכַס נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" (דב' לד:י). תנחומא, בהעלותך, סימן י"ב בסופו).